

Joan Vinyoli es perfila com el gran poeta europeu del segle XX

Domini

ENRIC CASASSES

La recent fira mexicana de Guadalajara ens va estafar l'obra més esperada pel que fa a la difusió de la nostra literatura, la d'un dels escriptors mexicans més irreductibles i sens dubte el més enamorat de la poesia catalana, Orlando Guillén. Per conflictes polítics personals i pel que sigui (en realitat perquè el sistema literari mexicà sap i sent que Guillén és un revolucionari cultural no gens institucional), no va sortir aleshores, com estava previst, i encara no ha sortit, l'antologia bilingüe més completa d'un segle de la poesia d'una llengua en una altra, feta per un poeta de categoria. L'obra, concebuda amb el peculiar barroquisme americà i alhora ben contemporània, és bilingüe, més gruixuda que el Fabra, i du el títol: *Doce poetas catalanes del siglo XX* (Guerau de Liost, Josep Carner, Carles Riba, Joan Salvat-Papasseit, J.V. Foix, Pere Quart, Agustí Bartra, Salvador Espriu, Joan Vinyoli, Joan Brossa, Gabriel Ferrater, Vicent Andrés Estellés). Con *Tres añadiduras*: Maria-Antònia Salvà, Clementina Arderiu, Rosa Leveroni. *Versiones, añadiduras, introducción, apéndice y notas de Orlando Guillén*, i un epíleg meu de 60 pàgines: *Notícia de la poesia catalana*. Jo he perdut i guanyat sis o set anys treballant fins a altes hores amb Guillén, ajudant-lo a revisar-ho i tornar-ho a revisar tot. Mai havia dedicat tantes energies a cap feina que no fos obra meua. Per la seva banda, Guillén porta més de vint-i-cinc anys dedicant-se a temps complet a la lectura i la traducció dels poetes catalans. La

peculiaritat de la seva antologia és que no tria poemes sinó llibres. De Carner, *El cor quiet*; d'Estellés, els 103 sonets d'*El gran foc dels garbons*; de Ferrater, dos, *Menja't una cama* i *Teoria dels cossos*; etcètera. L'obra en conjunt està dedicada a la memòria de Vinyoli, de qui tradueix tres llibres: *Tot és ara i res*, *Vent d'aram* i *Domini màgic*, a més de la seva poètica (el pròleg a *El Callat*) i dels escrits d'Espriu i de Martí i Pol sobre Vinyoli.

De fet, el XX, amb Carner, Ferrater, Vinyoli, Salvà... i també Liost, Pere Quart, Espriu, Estellés, Arderiu, Bonet, i tots els altres, és el segle d'or de la poesia catalana. Guillén ho veu així, i a més considera que Vinyoli és el poeta europeu més important del segle. En això, coincidim plenament.

A la seva introducció, una lectura nova i engrescadora d'aquests poetes, Guillén aprofundeix sobretot en Vinyoli, a qui dedica més pàgines que a cap altre. També és molt aclaridora la lectura que fa de la nit en l'obra de Carner, així com la seva penetrant visió de la relació secreta de la poesia de Gabriel Ferrater amb Joan Maragall, o la proximitat vital amb què veu, com a mexicana, l'obra d'Estellés.

Vinyoli despulla els seus poemes d'elements superflus i artificiosos sense arribar a un preciosisme de la simplicitat, com Riba en les tanques o Celan en molts poemes, sinó que

busca una senzillesa autèntica, senzilla: comprensible per a tots. Més profund que ells, vull dir més humà i quan cal, només quan cal, despietat, i més intel·ligent que Eliot i els altres intel·lectuals de la poesia, perquè n'assimila les lliçons sense perdre's en els laberints de la raó pura, Vinyoli en els seus darrers anys es posa a l'altura humana de Shakespeare i de Lull: connexió directa amb el seny visceral de Shakespeare, la sublim follia de Hölderlin, l'entusiasme espiritual de Lull i la capacitat de Li Po d'ofegar-se per agafar la lluna al fons del llac, sense perdre en cap moment la pròpia i tan característica personalitat de Joan Vinyoli: severa, seriosa, segura, serena. I d'una gran i greu amabilitat: llegint-lo em fa sempre l'efecte que està per mi, que em té en compte. Atenció: té en compte el lector però no rebaixa ni un pèl la seva autoexigència moral, una de les més poderoses de la tradició europea. Sense gota de puritanisme, havent començat catòlic i acabant, quan més s'enfila en les ales de l'esperit, en un ateisme declarat, i sempre a la recerca de naufragar en l'altre. I mai, mai, "avar de guanys d'hipòcrita domini".

L'últim acte de *La tempestat* de Sha-

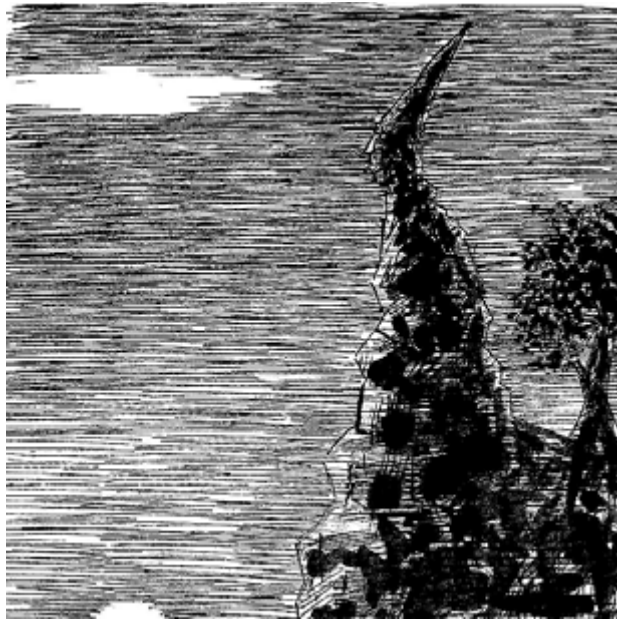
kespeare comença: entra Pròsper vestit de màgic. La seva màgia és poderosa, i ell, clarament conscient de l'alta força dels seus poders, que són bons, apresos en el cor (la natura, l'amor) i en els llibres.

El darrer acte de l'obra vinyoliana (els tres últims llibres) podria començar igual: entra Pròsper vestit de mag. Entra amb tots els seus atributs al segon poema d'*A hores petites*, que es titula *Pròsper*. Vinyoli no recrea ni glossa *La tempestat*: hi juga, s'enlaira amb ella pels aires més preciosos de l'esperit. El seu *Pròsper*, en el poema esmentat, no és altre que Vinyoli, i el vestit de mag que porta és el del mag vinyolià, el del mag Vinyoli: "M'he tornat una gran roca/ basculant sobre l'abís". El mag en qüestió, o sia Vinyoli, és una roca. Però no us penseu que som al món de la fantasia: la cosa va de veritat, com diu en un altre poema: "No puc seguir vogant pel mateix llac./ On aniré? Tot m'és inconegut./ Què furga en mi? Furtivament, el mag/ de la paraula, a fosques, ha vingut,/ i s'ha instal·lat en un secret racó/ del meu cervell, on tot el deslligat,/ vague, dispers, en ordre ho ha posat,/ operatiu en la confusió".

Amb l'aparició d'aquest mag magnífic i operatiu la poesia del darrer Vinyoli agafa una volada com només es troba en molt pocs artistes: Rembrandt i Beethoven han arribat, de vells, a aquest domini màgic. La seva obra anterior ja era de primera, com passa també amb Vinyoli. El tracte que té Vinyoli amb Lull, Rembrandt, Shakespeare..., sempre respectuós, és de tu a tu, a peu pla. D'obra a obra, d'igual a igual.

I que consti que parlo de poesia per sentit pràctic, perquè sé, com va escriure Vinyoli un dia de març del 1962, que de la poesia en pervé un saber no desdenyable en cap circumstància.

• ENRIC CASASSES. POETA

GUILLERMO CIFRÉ

Els catalans de Mèxic i la Fira de Guadalajara

JOSÉ M. MURIA

L'any passat, després d'haver-ho perseguit no sé quant de temps, la prestigiosa Fira Internacional del Llibre de Guadalajara va tenir la cultura catalana com a convidada d'honor, i aquesta hi va fer un paper molt brillant, que, a més de contribuir a enfortir encara més el prestigi de la Fira, va confirmar la potència cultural que els catalans han arribat a tenir, tot i que no fa gaire temps que a molta gent, almenys a Mèxic, li semblava que es tractava d'una *cultureta* d'estar per casa, que vivia habitualment reclosa a les quatre parets de la llar.

No cal insistir ara en la raresa que representava per als habitants de terres americanes ser un portaveu i, de vegades, un defensor de la cultura catalana durant els anys tan amargs de la dictadura hispanofeixista, però sí recordar que, entremig de la tragèdia general, s'aplaudien, celebraven i animaven els

més minsos símptomes que el seus afanys de genocidi no se n'acabaven de sortir.

La veritat és que els exiliats es conformaven amb poc per animar-se i potser es van acostumar de tal manera al fet que la cultura catalana fos un referent de debilitat extrema que, passades les pitjors maltempades, els descendents de l'exili en general es van mantenir escèptics i al marge de l'organització de la FIL 2004, i la seva participació, bàsicament, va ser només per fer veure que hi eren presents.

Al veure la pobresa de l'interès dels catalans de Mèxic, em va venir a la memòria un conte de Max Aub que parla d'un vell cambrer d'aquells cafès plens d'exiliats espanyols. Tip de sentir dir als nous, baladrers i perseverants clients que eren a Mèxic per culpa d'en Franco, un bon dia l'home se'n va cap a Espanya i mata el dictador... Però al tornar a Mè-

xic resulta que els parroquians dels quals es volia desempallegar no se'l volen creure, perquè, si ho accepten, es queden sense la principal raó d'ésser.

Igualment podem suposar que els fills d'exiliats no s'havien preparat per sentir-se part d'una cultura tan potent i, malgrat haver-ho cantat tan sovint, hom té la sensació que no se'n saben avenir que Catalunya, ara sí, és cada vegada més "triomfant" i torna a "ser rica i plena".

Haver-se quedat al marge de la vida a Catalunya, fins a cert punt en un tipus de carreró sense sortida, ha deixat les escorialles de l'exili català a Mèxic sense la capacitat de sumar-se a l'èxit i de gaudir-ne.

Els pocs membres de la comunitat catalana de Guadalajara van brillar per la seva absència no només a la FIL, sinó fins i tot en el curset previ sobre la seva cultura que vam impartir notables especialistes vinguts de Catalunya, i uns quants que van venir de la ciutat de Mèxic van passar-se les hores arraulits

davant dels quatre llibres catalans publicats a Mèxic que van exhibir en un racó mig amagat d'una parada on els van deixar ser. Tot plegat està molt lluny de l'empenta d'una comunitat que va ser capaç d'organitzar antany quatre edicions dels Jocs Florals de la Llengua Catalana i altres activitats de gran transcendència.

L'únic que va mobilitzar conjuntament els uns i els altres, catalans de Mèxic i de Guadalajara, fou l'acte que, a part de la Fira, es va organitzar entorn del M.H. Pasqual Maragall, com una mena d'homenatge a l'exili, i encara se'n van dur la desil·lusió que el president els va parlar més aviat del present i del futur, quan ells esperaven només que se'ls recordés el passat.

Ara bé, això no vol dir que mostressin cap interès ni per les magnífiques taules rodones que es van dur a terme, al si de la mateixa FIL, sobre els catalans a Mèxic, ni per tal que es pogués repetir l'activitat en qualsevol indret del Districte Federal.

Suposo, entre altres coses, que encara no es poden avenir del fet que un esdeveniment tan important per a la cultura catalana no hagués tingut lloc a la ciutat de Mèxic. Després d'haver-hi viscut tants anys, els catalans ja s'han delatats pel centralisme que tant critiquen de Madrid i participen d'aquest vici tan comú entre els pobladors de l'enorme capital mexicana.